

דבר העורך

שלום לקוראי "מסגרות מדיה",

גיליון 4 הרי הוא לפניכם. כל אחד ואחד מארבעת המאמרים בגיליון זה עוסק בדרכו שלו במגזר מסוים של החברה הישראלית. שני המאמרים הראשונים בגיליון עוסקים בהיבטים שונים של המחקר בתחום הבניית הזהות המגדרית, המיניות והיחסים בין המינים אצל הומוסקסואלים, המאמר השלישי עוסק בנשים חרדיות הגולשות בפורומים ייחודיים להן, והמאמר הרביעי עוסק בעיתונאי ישראל.

דומה שעיתוי הפרסום של שני המאמרים הראשונים (של אבי מרציאנו ושל גלעד פדבה) לא היה יכול להיות מתאים יותר מזה הנוכחי, וזאת – לאחר סדרת התקיפות הקשות נגד הומוסקסואלים ששיאן היה ברצח במועדון "ברנוער" בתל אביב בראשית אוגוסט ש"ז. מאמרים אלה נכתבו כמובן לפני ביצוע הפשע הנורא, אבל הבעיות הנדונות במאמרים – יציאה מן הארון, זהות מינית, מעמד האישה, אלימות כלפי נשים ועוד – תהיינה עמנו, ללא ספק, עוד זמן רב.

אבי מרציאנו כותב על מקומו של האינטרנט במציאות חייהם המורכבת של נערים הומואים. בין שלל היישומים המוצעים באינטרנט, בולטים הפורומים באופיים החברתי ובהרגשת הסולידריות המאפיינת את הדינמיקה הפנימית בהם. המחקר של מרציאנו עוסק בתפקידו של אחד הפורומים בהתמודדותם של נערים הומואים עם תהליך היציאה מהארון. ניתוח תוכן איכותני של הודעות הפורום מאפשר לסמנו כזירה חברתית המציעה לחבריה מסגרת שייכות מכילה שבה, לראשונה בחייהם, הם משוחררים משיפוט ערכי על סמך נטייתם המינית.

גלעד פדבה מציג ניתוח של גיליון העירום המיוחד של שבועון הבידור "פנאי פלוס" שהופיע באפריל 2008 ונחשב לתופעה נדירה, יחסית לנוף התקשורת בישראל. המחקר מבקר את מכלול החומר המערכתי שהתפרסם במסגרת פרויקט העירום תוך כדי עיון מחודש בספרו של הרברט מרקוזה "ארוס וציוויליזציה", התומך בשחרור הארוס והתשוקה המינית מכבלי הבורגנות הקפיטליסטית. המאמר מבקר את חדירת הארוטיקה והאסתטיקה הפורנוגרפית למגזינים בישראל ועומד על הפטישיזציה של הגוף הנשי, על השימוש במוסד האימהות כטיעון אתי ולאומי להצגת האישה בעירום, על המאפיינים האתניים והעדתיים של המצולמים, על

אילוּצי הייצוג הארוטי של הגוף הגברי, על אופני השיעוּק המורכבים של הסדר המיני ההטרֹוסקסואלי ועל הסטראוטיפיזציה הפטריארכלית של הגוף הנשי המוכתבת בידי חרושת התרבות המקומית.

במאמר השלישי, מאמרם של אזי לב-און ורבקה נריה בן-שחר, מתארים החוקרים מחקר קֶטן היקף אך ייחודי העוסק אף הוא בפורומים באינטרנט, הפעם בפורומים המיועדים רק לנשים חרדיות, ובהם יכולות הנשים לשוחח עם נשים אחרות במעטה אנונימיות על נושאים המעסיקים אותן. מבין הטכנולוגיות החדשות, השנויות במחלוקת ככללן במגזר החרדי, האינטרנט הוא הבעייתי ביותר, משום שהוא מציב בפני החרדים אתגרים ייחודיים. בשל אופיו של המדיום החדש קיים חשש כבד מחשיפת הציבור החרדי לדברי כפירה בדת ולתכנים בוטים, אלימים ואף מיניים. המאמר מציג את תפיסתן האמביוולנטית של נשים חרדיות הגולשות באינטרנט באשר להשפעותיו של המדיום: מצד אחד הוא בעיניהן אמצעי חשוב ומשמעותי, המעניק להן הרגשת העצמה, ומצד אחר הוא מהווה בעיניהן סכנה לחברה החרדית. אפשר לראות כי מדובר בנשים עצמאיות החיות בחברה שבה דפוסי האכיפה והפיקוח חמורים. הן רוצות להרגיש חלק מן הקהילה החרדית, ועם זאת לשמור על אתר (פורום) משלהן.

במאמר האחרון, מאמרם של אורן מאירס ויונתן כהן, מדווחים החוקרים על סקר שנערך בקרב 333 עיתונאים בישראל. המחקר ממפה את המאפיינים הדמוגרפיים של העיתונאים, מאפיין את תפיסותיהם ביחס למעמדם הציבורי ומצביע על עמדותיהם בנוגע לסוגיות מקצועיות מרכזיות. ממצאי המחקר מראים שהעיתונאים מרוצים מעבודתם, ורובם הגדול מעוניין להמשיך לעבוד במקצוע. העיתונאים תופסים את מקצועם כמכובד יחסית למקצועות אחרים. העבודה בעיתונות המודפסת, ברדיו או בטלוויזיה נחשבת בעיניהם למכובדת ביותר, לאחריה העבודה בתקשורת המקוונת, ולבסוף העבודה בעיתונות מגזרית ומקומית. העיתונאים מרגישים חופשיים למדי לפרסם את המידע שהם אוספים, אם כי כתבי החברה מרגישים מוגבלים כאשר לפרסום כל מה שהם רוצים לדווח עליו, בהשוואה לכתבי הכלכלה.

בהזדמנות זו אני מבקש להציג התלבטות קשה שחלקתי עם שופטים אחדים של שני המאמרים האחרונים. יש תופעות מעניינות, אפילו מרתקות, הראויות להוות נושאים למחקר. הבעיה היא שלעתים אין מסגרת דגימה המאפשרת עריכת מדגם וקבלת ממצאים המייצגים את האוכלוסיות הנוגעות בדבר הנחקר. אין בנמצא כמובן רשימה של נשים חרדיות הגולשות באינטרנט, משום שהתופעה היא ככל הנראה נדירה ויוצאת דופן בקרב אוכלוסיית הנשים החרדיות. משום כך נתקלו לב-און ונריה בן-שחר בשאלה כיצד לאתר נשים למחקר. הפתרון שנקטו בכחירת המדגם אינו מושלם, אבל לעניות דעתי הוא מניח את הדעת.

מה שמדאיג יותר מכך הוא היעדר מסגרת דגימה של עיתונאי ישראל. בבעיה זו נתקלו מאירס וכהן ברצותם לראיין מדגם של העיתונאים. סוגיה זו קשורה כנראה גם לשאלה הידועה "מי הוא עיתונאי?", אבל מעבר לכך, באמת אין רשימות מסודרות ומלאות של האנשים העוסקים בעיתונאות בישראל. כדי להשיג מדגם מושלם לנושא כזה צריך להשקיע מאמצים ומשאבים גדולים ביותר, אולי בהיקף פרויקט בפני עצמו. ובכן, מה עושים? לעתים יש צורך להתפשר ולערוך מחקר, גם אם אינו מושלם.

בכל מקרה, לא שינינו בשום אופן את מדיניות כתב העת, שהיא כידוע הקפדה על רמה אקדמית נאותה, הבאה לידי ביטוי בשליחת כל מאמר ומאמר המתקבל למערכת כתב העת לשלושה שופטים ובקבלת חוות דעת מעמיקות ומנומקות מהם. אני מבקש להודות כאן לכל אלה שתרמו מזמנם ומפינתם לתהליך זה בשני הגיליונות האחרונים ובמאמרים הנמצאים עדיין בתהליך השיפוט: אלי אברהם, קרן אייל, תמר אלאור, עוזי אלידע, מנחם בלונדהיים, אמיר בן-פורת, אוה ברגר, מירי גלעזר, נורית גרץ, דניאל דור, אלי דרזנר, אלדעה ויצמן, מירי טלמוז, איילת כהן, עליזה לביא, עינת לחובר, אורן ליביו, יחיאל לימור, דפנה למיש, רפאל ניר, גלעד פדבה, ענת פירסט, אורלי צרפתי, יצחק קדמון, זוהר קמפף, מישל רוזנטל, רבקה ריב"ק וצבי רייך.

אני שמח לבשר כי המחלקה לתקשורת ועיתונאות באוניברסיטה העברית המליצה לאחרונה לכלול את "מסגרות מדיה" ב"מדד ירושלים", רשימת כתבי העת בתחומי הידע השונים. פירושו של דבר שמאמרים המתפרסמים בכתב העת שלנו ייחשבו לצורכי מינויים וקידום, וממילא ייחשבו כפרסומים בכמה אקדמית יוקרתית. אני קורא אפוא לכם, חברי הקהילה האקדמית בתחום התקשורת, לשלוח אלינו את עבודותיכם. ולבסוף, גיליון 5 של "מסגרות מדיה" יהיה גיליון רגיל, ואילו גיליון 6 יהיה גיליון נושאי, ובקרוב נפיץ "קול קורא" למאמרים לגיליון זה.

פרופ' עקיבא כהן